

BYGGBRANSCHEN I SAMVERKAN
UTVÄRDERING AV ÅTGÄRDER MOT SVARTARBETE - KONSUMENTMARKNAD

MAJ 2006

INNEHÅLL

Sammanfattande slutsatser	3
1. Effekter hos villaägare av utökat ROT-avdrag	5
2. Hushållens betalningsvilja vid inköp av bygg- och hantverksarbeten.....	7
3. Faktorer som stimulerar inköp av vita tjänster	8
4. Ansvar för svarta byggnadsarbeten.....	14

SAMMANFATTANDE SLUTSATSER – VILLAÄGARE

Med omkring 25 miljarder kronor i årligt inköpsvärde för byggnads- och hantverksarbeten hos de svenska hushållen finns det en betydande risk för att en del av dessa utförs som svartarbete. Värdet av detta beräknades i en studie 2005 till närmare 5 miljarder kronor med åtföljande förlust för staten på i storleksordningen 3 miljarder kronor i oredovisade skatter och avgifter. Att hitta åtgärder för att minska den svarta marknadens omfattning bör därför ha hög prioritet för både staten och de olika parterna på den svenska arbetsmarknaden. Den här studien med ca 650 intervjuade villaägare, som genomförts under våren 2006, är avsedd som ett underlag för att identifiera sådana åtgärder och bedöma effekterna av dessa på konsumentmarknaden.

Tidigare studier visar att villaägarna svarar för omkring 80 procent av hushållens inköp av bygg- och hantverksarbeten och det är därför denna grupp som bör vara i fokus för olika åtgärder för att dessa ska ge maximala effekter. Detta bekräftas av de nu genomförda intervjuerna, som visar att villaägarna själva anser att det är den som köper arbetet, som har huvudansvaret för att det görs svarta arbeten. Det bör därför vara av stor betydelse att klargöra villaägarnas värderingar i samband med svartarbete och att genomföra olika åtgärder med utgångspunkt från dessa.

En slutsats av studien är att de ROT-avdrag med 30 procent av arbetskostnaden, som tillämpats under ett antal perioder, har utnyttjats i stor omfattning och med stor säkerhet minskat omfattningen av svarta tjänster. Förklaringen är att många hushåll uppfattar prisnivån för vita tjänster som oacceptabel och att ROT-avdragen har gjort dessa mer konkurrenskraftiga. Mer än 80 procent av de nu intervjuade villaägarna tror att ett ROT-avdrag minskar intresset för att köpa svarta bygg- och hantverksarbeten. Med en höjning av detta från 30 till 50 procent av arbetskostnaden skulle närmare tre fjärdedelar av villaägarna vara intresserade av att utnyttja avdraget. Detta kan jämföras med att ca 27 procent av dem som genomförde åtgärder 2004 använde ROT-avdraget. Samtidigt ökade andelen till ca 36 procent 2005 med oförändrad avdragsnivå, vilket visar att längre avdragsperioder eller ett permanent ROT-avdrag skulle göra detta ännu effektivare för att motverka svartarbeten.

En annan slutsats av studien är att ett större ROT-avdrag skulle påskynda förnyelsen av småhusbeståndet från perioden 1960-1980, som har omfattande brister vad gäller bl a energianvändning, inomhusmiljö och olika utvändiga byggnadsdelar. Närmare en tredjedel av villahushållen skulle t ex tidigarelägga renovering av våtrum, kök, ytskikt, uppvärmningssystem och fönster, om man fick göra ett ROT-avdrag med 50 procent av arbetskostnaden. Detta skulle både bidra till den påbörjade energiomställningen och minska de växande problemen med fukt- och mögelskador i våtrum och dåligt inomhusklimat.

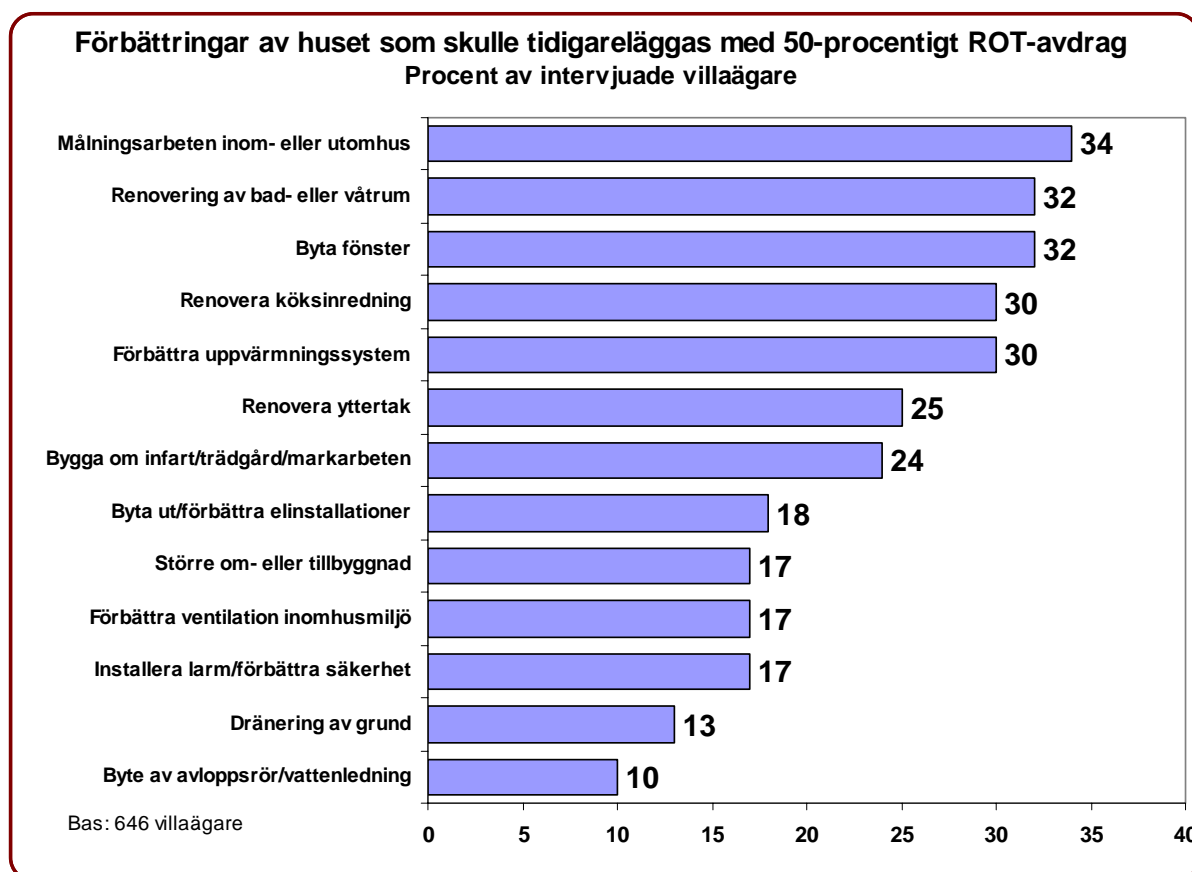
För att ytterligare motverka svarta bygg- och hantverksarbeten kan ett utökat och permanentat ROT-avdrag kombineras med ett antal andra typer av åtgärder, som baseras på hushållens egna värderingar. Till dessa hör dock inte böter, kriminalisering av köparna eller ökade kontroller av Skatteverket, som samtliga anses ha marginella effekter. I stället handlar det om att informera om riskerna med att köpa svarta tjänster som att man själv får ta de ekonomiska konsekvenserna för brister i arbetet eller om det händer olyckor. Andra effektiva åtgärder kan vara att tydligare informera om trygghet och garantier för ett fackmässigt utfört arbete vid inköp av vita tjänster, som värderas högt av konsumenterna.

Åtgärder i form av information och opinionsbildning kan också ha som utgångspunkt att en majoritet av villaägarna inte vill medverka till något olagligt och att närmare två tredjedelar inte kan tänka sig att köpa svarta tjänster. Om dessa åtgärder kombineras med ett större ROT-avdrag och tydlig information om olika trygghetsrelaterade aspekter, finns det med stor säkerhet goda möjligheter att successivt minska omfattningen av svarta arbeten till en väsentligt lägre nivå än de senaste åren.

1. EFFEKTER HOS VILLAÄGARNA AV UTÖKAT ROT-AVDRAG

Totalt skulle nästan tre fjärdedelar av villahushållen vara attraherade av att utnyttja ett ROT-avdrag, om detta motsvarade 50 procent av arbetskostnaden i stället för 30 procent, som hittills tillämpats. Detta skulle innebära att ett utökat ROT-avdrag även skulle kunna underlätta förnyelsen av bostäderna från perioden 1960-80. Här finns stora behov av en effektiviserad energianvändning, men också av olika byggnadstekniska åtgärder som renovering av våtrum, kök, fönster, fasader m m.

De intervjuade villaägarna har fått ange vilka förbättringar som man tror att man skulle göra tidigare än planerat, om det fanns möjlighet att få göra ett ROT-avdrag med 50 procent av arbetskostnaden. Svaren redovisas nedan.

Källa: Industriefakta AB

Svaren visar att ett utökat ROT-avdrag skulle kunna få betydande effekter på förnyelsen av småhusbeståndet. Detta gäller både energianvändning och inomhusmiljö, men också renovering av våtrum, köksinredning, fönster, yttertak m m. Ett annat område där åtgärdsbehoven nu verkar öka är elinstallationer och förbättring av säkerheten med hjälp av larm m m. I många fall är det fråga om kostnadskrävande åtgärder, som kan vara svåra att finansiera för hushåll med normala inkomstnivåer.

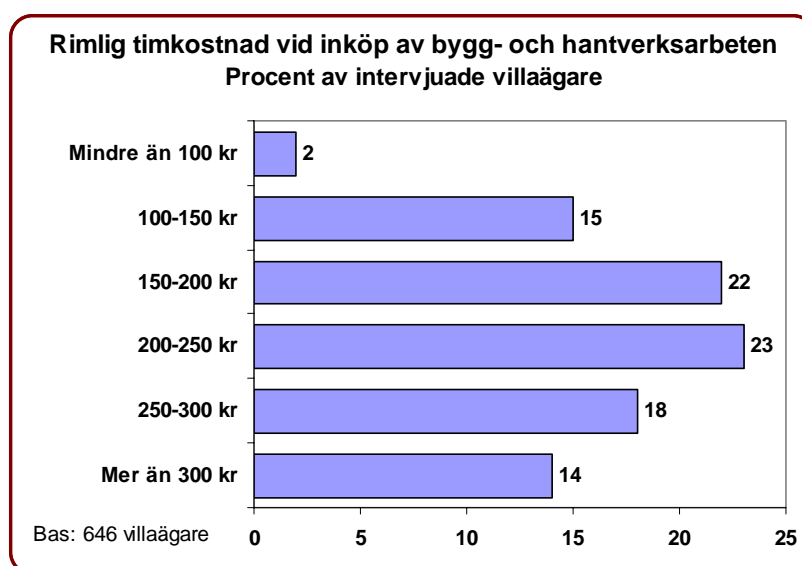
Önskemål om större om- och tillbyggnader finns främst i åldersgruppen 30-50 år, medan intresset för att förbättra uppvärmningssystem är störst i gruppen 40-50 år. I de äldre grupperna över 60 år nämner man framför allt åtgärder i samband med målning, uppvärmningssystem, fönster och yttertak.

De geografiska skillnaderna verkar vara måttliga när det gäller åtgärder, som är särskilt angelägna att genomföra. Något förvånande finns det dock större intresse för att förbättra uppvärmningssystem i södra delarna av landet än i norra. Inomhusmiljö och yttertak nämns däremot med högre frekvens i Norrland, vilket även gäller dränering av grund.

Sammantaget tyder de intervjuades svar på att upprustningen av småhus från 1960- och 70-talen skulle öka avsevärt i omfattning, om det infördes ett ROT-avdrag i storleksordningen 50 procent av arbetskostnaden.

2. HUSHÅLLENS BETALNINGSVILJA VID INKÖP AV BYGG- OCH HANTVERKSARBETEN

En viktig faktor, som påverkar både den svarta marknadens storlek och effekterna av olika stora ROT-avdrag, är hushållens betalningsvilja när man köper in olika bygg- och hantverksarbeten. I den studie som Byggbranschen i samverkan genomförde 2005 uppgav hushållen att man i genomsnitt hade betalat ca 250 kronor per timme för inköpta tjänster under 2004. Detta verkar också vara en nivå, som omkring hälften av villaägarna i den nu genomförda studien verkar uppfatta som en acceptabel kostnad.

Källa: Industriefakta AB

17 procent av villaägarna anser att den acceptabla timkostnadsnivån ligger under 150 kronor. Samtidigt är det en tredjedel, som tycker att det är acceptabelt att betala 250 kronor eller mer. Mer än 150 kronor per timme kan 77 procent av villaägarna tänka sig att betala för bygg- och hantverksarbeten och 150 kronor är ungefär den kostnadsnivå, som ett 50-procentigt ROT-avdrag skulle innebära.

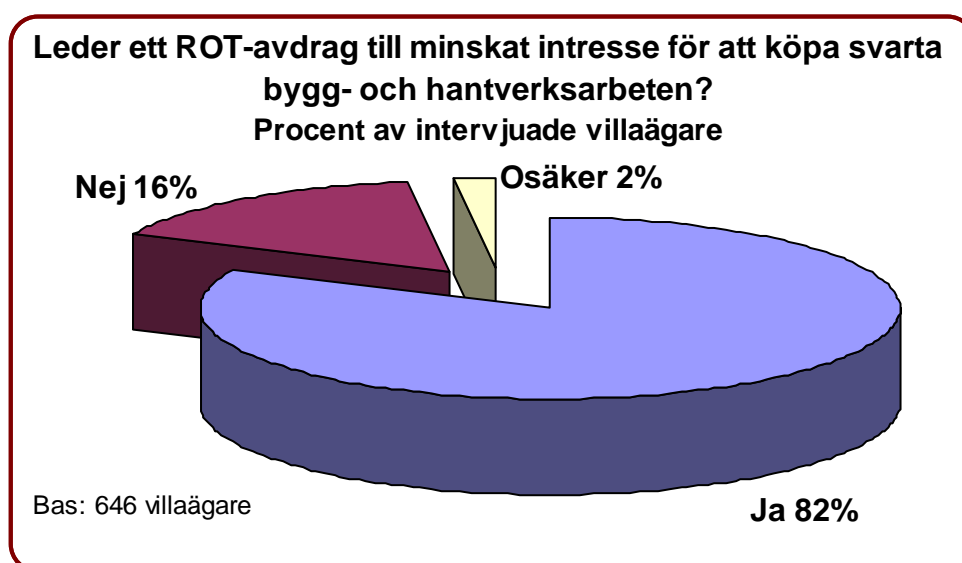
Störst andel hushåll som kan acceptera att betala 300 kronor eller mer per timme för inköpta tjänster är finns i åldersgruppen 60-70 år, medan den minsta betalningsviljan finns hos gruppen över 70 år.

Geografiskt avviker norrlandslänen genom en påtagligt större andel, som inte kan acceptera en högre timkostnad än 150 kronor. Mellan Syd- och Mellansverige går det inte att urskilja några nämnvärda skillnader i betalningsvilja.

3. FAKTORER SOM STIMULERAR INKÖP AV VITA TJÄNSTER

Mot bakgrund av att hushållens inköp av svarta bygg- och hantverksarbeten uppgår till närmare 5 miljarder kronor per år är det av stor betydelse att identifiera de faktorer, som på olika sätt kan stimulera inköp av vita tjänster. Därför har ett antal frågor som belyser detta ställts till villaägarna.

Att ett ROT-avdrag är en effektiv åtgärd mot svartarbete inom byggsektorn framgår med stor tydlighet både av denna och tidigare genomförd studie. Totalt ansåg 82 procent av de intervjuade villaägarna att man blir mindre intresserad av att köpa svarta tjänster, om det finns möjlighet att göra ROT-avdrag. Endast 16 procent hade en motsatt uppfattning och mycket få av hushållen var osäkra. Några nämnvärda skillnader mellan olika åldersgrupper fanns inte heller, även om de allra äldsta var något mer tveksamma till effekterna av ROT-avdrag.

Källa: Industrifakta AB

Villaägarna har även tillfrågats om betydelsen av ett antal olika faktorer för att man ska välja att köpa vita tjänster i stället för svarta. Svaren nedan har lämnats på en tiogradig värdeskala, där 1 betyder helt oviktigt/mycket litet och 10 betyder mycket viktigt. Medelvärden över 7,0 innebär normalt att en variabel är av stor betydelse i en valsituation.

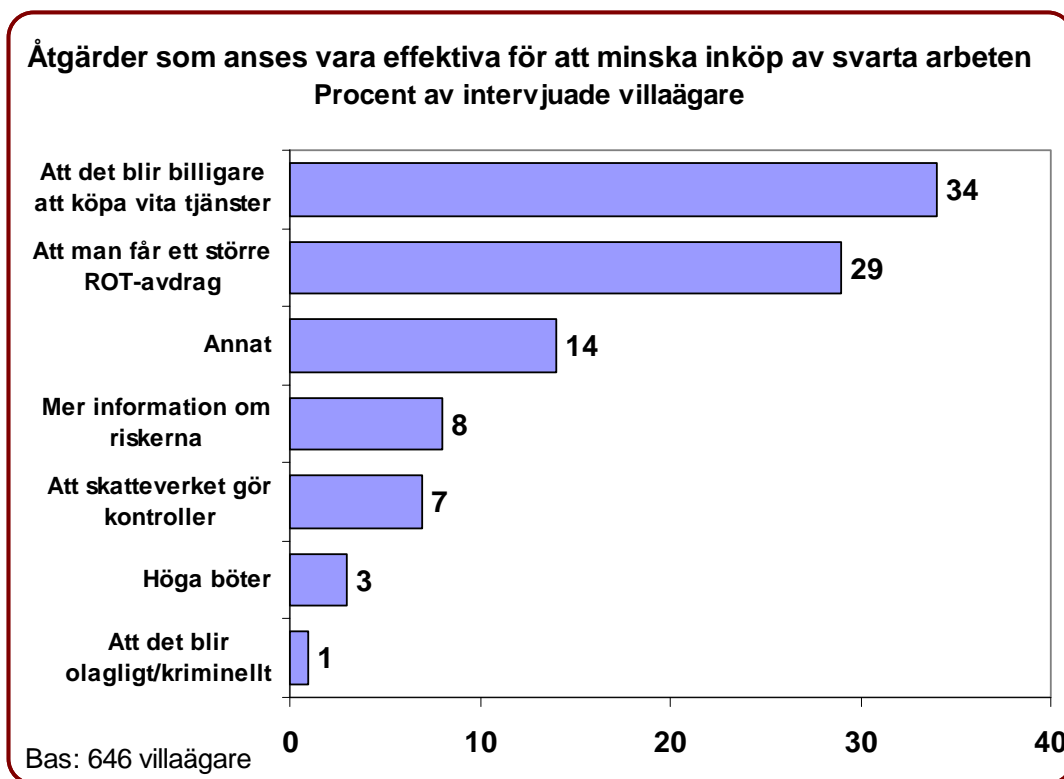
Källa: Industrifakta AB

Svaren från villaägarna visar med stor tydlighet att det inte är enstaka faktorer, som är avgörande för om man köper vita eller svarta tjänster, utan att det handlar om en rad olika aspekter, som påverkar inköpsbeslutet. Det är också tydligt att det är faktorer relaterade till trygghet och säkerhet, som till stor del verkar vara avgörande för att man väljer att köpa vita tjänster. Framför allt är det av stor betydelse att arbetet är fackmässigt utfört och att köparen inte riskerar obehagliga överraskningar i efterhand i form av dolda brister, som man får ta det ekonomiska ansvaret för. Detta innebär givetvis att det är av mycket stor betydelse att de som tillhandahåller vita tjänster betonar fackmässigt utförande och olika garantier eller försäkringar, som är relaterade till detta.

Även att man inte vill medverka till något som är olagligt får ett högt medelvärde över 7, men samtidigt framgår det nedan att detta inte behöver vara en avgörande fråga vid valet mellan vita och svarta tjänster. I de högsta åldersgrupperna över 60 år verkar detta dock vara en mycket viktig aspekt och nästan hälften av de intervjuade i dessa grupper besvarar frågan med värde 10.

Totalt sett kan man notera att flertalet faktorer ovan värderas högre med stigande ålder. När det gäller ett fackmässigt utfört arbete finns det dock inga större skillnader mellan åldersgrupperna.

Nedan redovisas även de intervjuade villaägarnas syn på åtgärder, som man tror skulle vara effektiva för att minska inköpen av svarta tjänster.

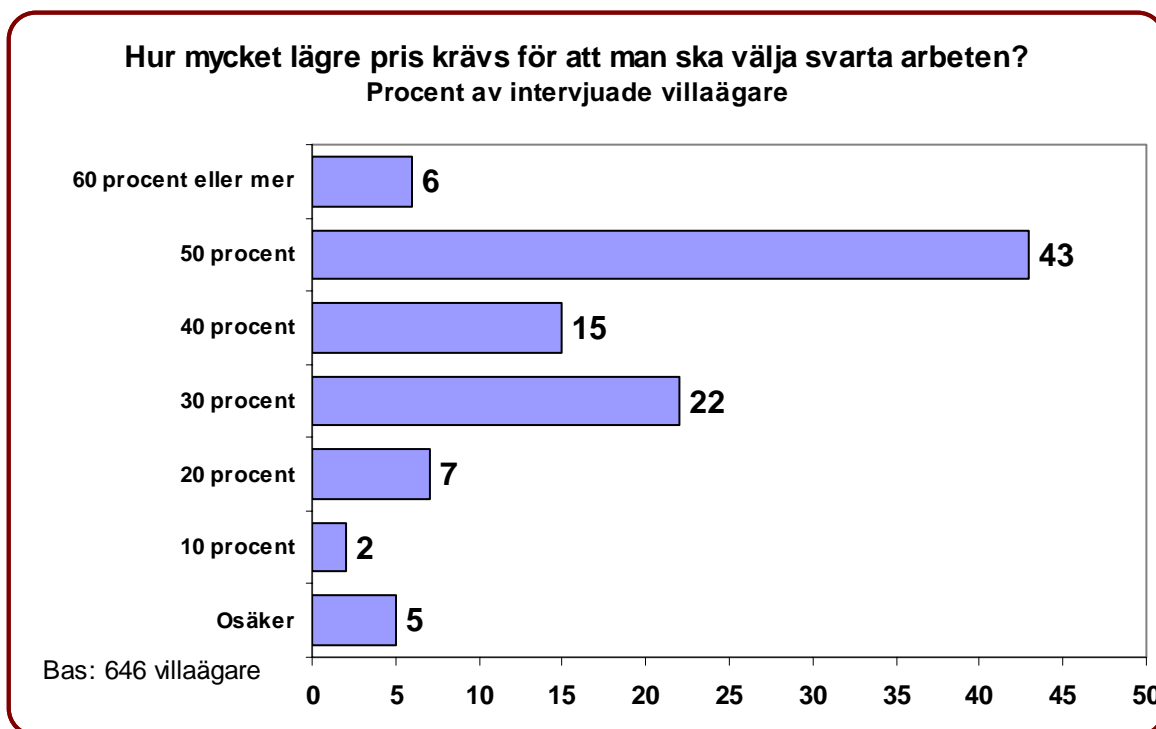

Källa: Industrifakta AB

Under ”annat” är det kostnadsrelaterade faktorer, som är helt dominerande, men man nämner även att intresset för vita tjänster kan öka, om man får någon form av garanti för att detta arbete har högre kvalitet. Lägre beskattning nämns av många intervjuade som ett sätt att motverka svarta arbeten, liksom olika typer av avdragsmöjligheter eller sänkta arbetsgivaravgifter.

Vissa skillnader finns mellan olika åldersgrupper när det gäller synen på motåtgärder mot svarta tjänster. Gruppen 40-50 år anser t ex i större utsträckning än övriga att mer information om riskerna kan vara effektivt, medan de äldsta över 70 år är ensamma om att tro på ökade kontroller från Skatteverkets sida.

Det verkar uppenbart att priset på tjänsten är en viktig påverkande faktor vid valet mellan vita och svarta tjänster och villaägarna har fått uppge hur mycket lägre priset bör vara för man ska frestas att köpa svarta arbeten. Svaren kan jämföras med den redovisade betalningsviljan i avsnitt 2 ovan.

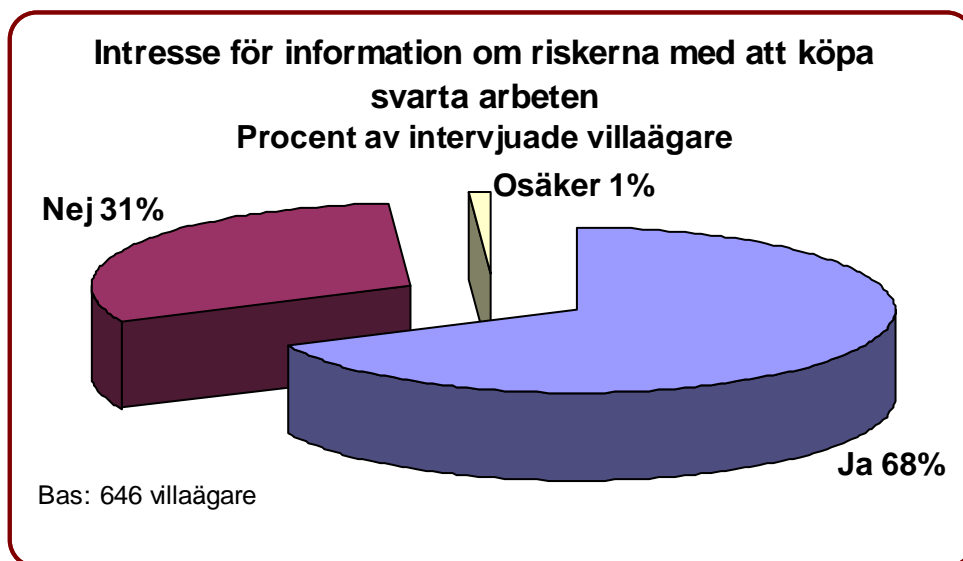

Källa: Industriefakta AB

Nästan två tredjedelar av villaägarna anser att det krävs en prissänkning med 40 procent eller mer för att man ska vara frestad att välja svarta tjänster i stället för vita. Detta visar att en höjning av det tidigare ROT-avdraget från 30 till 50 procent av arbetskostnaden troligen skulle ha stor effekt för att öka inköpen av vita tjänster. Detta gäller troligen i särskilt hög grad, om köparen samtidigt kan få en trovärdig garanti för ett fackmässigt utfört arbete.

Svaren ovan tyder på att åldersgrupperna från ca 50 år och uppåt är något mindre benägna att köpa svarta arbeten, genom att man anser att det krävs en större prisskillnad än yngre grupper för att motivera detta.

Två tredjedelar av de intervjuade villaägarna tycker att det vore bra om man fick mer information från byggbranschens organisationer om riskerna med att köpa svarta tjänster, vilket delvis bekräftas av de ovan redovisade höga värderingarna av olika trygghetsaspekter vid val av leverantörer.

Källa: Industrifakta AB

De båda äldsta grupperna över 60 år verkar vara något mindre intresserade av information om riskerna med inköp av svarta tjänster, men dessa har å andra sidan redan en mycket bestämd uppfattning om nackdelarna med detta.

4. ANSVAR FÖR SVARTA BYGGNADSARBETEN

Om man vill påverka hushållens beteende och värderingar i samband med inköp av svarta tjänster är det givetvis viktigt att veta vem som anses ha huvudansvaret för att hindra sådana. Svaren i diagrammet nedan visar att detta inte är en helt okomplicerad fråga.

Källa: Industriefakta AB

Det finns inga stora skillnader mellan olika åldersgrupper när det gäller synen på ansvar för att det görs svarta arbeten. Ett undantag är att gruppen 30-40 år verkar vara något mer benägen att ge staten eller olika myndigheter en större del av ansvaret än övriga åldrar. Motsatt uppfattning tycks gälla i norrlandslänen, där man snarare lägger en stor del av ansvaret på den som köper in tjänsterna. Samtidigt verkar man vara mer benägen att lägga ansvaret på staten i Mellansverige.

Sammantaget är det tydligt att en stor majoritet av villaägarna lägger ansvaret för att det görs svarta arbeten på beställaren och att dennes värderingar därmed är avgörande för om den svarta marknaden fortsätter att växa. Samtidigt krävs troligen olika typer av insatser från både stat, näringsliv, fackförbund och arbetsgivareorganisationer för att intresset för att köpa och utföra svarta arbeten ska minska i omfattning.